

5. *Khar`kovskiye vedomosti* .1914. 20 avgusta.
6. *Utro*. 1914. 19 sentyabrya.
7. *Utro*. 1914. 22 sentyabrya.
8. *Utro*. 1914. 23 sentyabrya.
9. *Utro*. 1914. 1. noyabrya.
10. *Khar`kovskiye vedomosti*. 1915. 24 iyunya.
11. *Utro*. 1915. 15. iyunya.
12. *Utro*. 1915. 21. iyunya.
13. *Yuzhnyy kray*. 1916. 8 oktybrya.
14. *Yuzhnyy kray*. 1916. 5 avgusta.
15. Derzhavnyi arkhiy Kharkivs`koy oblasti. F. 922. On.1. Spr. 199.

УДК 343.8

Юрій Вікторович Шинкарьов

кандидат юридичних наук, доцент

в.о. завідувача кафедри цивільно-правових дисциплін, трудового та аграрного
права факультету менеджменту, адміністрування та права

Державного біотехнологічного університету

<https://orcid.org/0000-0003-1173-7975>

**ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ВИДІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСАД
ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ**

Yurii Shynkarov

candidate of legal sciences, associate professor

Acting Head of the Department of Civil and Legal Disciplines, Labor and Agrarian

Law, Faculty of Management, Administration and Law

State Biotechnological University

CONCERNING THE DETERMINATION OF THE TYPES OF SPECIAL RULES FOR THE APPOINTMENT OF PUNISHMENT

Анотація. У представленій роботі аналізуються положення чинного Кримінального кодексу України які можуть бути віднесеними до спеціальних засад призначення покарання. Визначаються окремі проблеми щодо визначення окремих норм чинного Кримінального кодексу України як спеціальних засад призначення покарання.

Ключові слова: кримінальне покарання, загальні засади призначення покарання, спеціальні засади призначення покарання.

Abstract. The presented work analyzes the provisions of the current Criminal Code of Ukraine, which can be classified as special grounds for imposing punishment. Certain problems are identified regarding the definition of certain norms of the current Criminal Code of Ukraine as special grounds for imposing punishment.

Key words: criminal punishment, general principles of punishment, special principles of punishment.

У сучасній кримінально-правовій літературі значна увага приділяється дослідженню інституту призначення покарання. Це є абсолютно зрозумілим, оскільки саме в процесі призначення покарання здійснюється правова оцінка уповноваженими держаними органами суспільної небезпечності як вчиненого діяння, так і особи яка його вчинила. А тому, науковий аналіз нормативних положень, що містяться у чинному КК України і які регулюють засади призначення покарання набуває особливого значення. Згідно чинного КК України, правове регулювання порядку призначення покарання покладається на Розділ XI «Призначення покарання». Базовими при цьому є положення ст. 65 КК України «Загальні засади призначення покарання». Правила, що містяться у вказаній статті застосовуються у всіх без виключення випадках

призначення покарання, що і робить, їх, відповідно, - загальними. Але, поруч із ними, виділяють і спеціальні засади призначення покарання, що в цілому відповідає існуючим тенденціям у сучасному кримінальному праві. Спеціальні засади призначення покарання, на відміну від засад загальних – застосовуються тільки у чітко визначених законом випадках – тільки при наявності окремо, чітко визначеної ситуації, або у разі засудження окремого кола осіб. Власне це і робить ці засади спеціальними. Вони взаємодіють із засадами загальними, доповнюють певним чином їх, удосконалюючи механізм призначення покарання для максимального забезпечення дотримання принципу диференціації та індивідуалізації покарання.

В сучасній науковій літературі можна виділити групу вчених, у роботах яких знайшов своє місце науковий аналіз окремих аспектів спеціальних засад призначення покарання. Серед них можна виокремити: В.С. Ворону, О.О. Дудорова, Д.С. Попія, А.М. Яценка та ін. Але, незважаючи на все більш зростаючу увагу, що приділяється дослідженню спеціальних засад призначення покарання у сучасному науковому просторі, на жаль, далеко не всі проблемні питання є розглянутими та вирішеними. Одним і таких питань є питання правової природи спеціальних засад призначення покарання, що спостерігається, ще раз необхідно підкреслити - незважаючи на, в цілому, загальну підтримку ідеї про необхідність виокремлення субінституту спеціальних засад покарання. Відкритим залишається питання – що ж саме треба вважати такими засадами. Які ж обставини роблять ці правила спеціальними. Саме визначення наукового підходу до віднесення окремих положень чинного Кримінального кодексу України до спеціальних засад призначення покарання і виступає метою представленої роботи.

Ідея, що спеціальними засадами призначення покарання необхідно вважати будь-які правила, що знаходяться за межами ст. 65 КК України «Загальні засади призначення покарання» є достатньо розмитою. Вона не дає розуміння того, як правильно формувати систему спеціальних засад призначення покарання. Як вважається, до системи спеціальних засад

призначення покарання необхідно вносити тільки саме правила призначення покарання, що знаходяться за межами загальних засад – тільки ті положення – які безпосередньо впливають на вид чи розмір покарання що призначається.

Так, наприклад, чи є спеціальною засадою призначення покарання положення, передбачені ч.2 ст.20 КК України «Обмежена осудність»: «Визнання особи обмежено осудною враховується судом при призначенні покарання і може бути підставою для застосування примусових заходів медичного характеру». Як ми бачимо, у відповідній частині ст. 20 КК України вказується, що визнання особи обмежено осудною *враховується* судом при призначенні покарання. Чи дозволяє факт зобов'язання суду враховувати обмежену осудність при призначенні покарання говорити про те, що це є спеціальною засадою? Є серйозні сумніви. Вказане не містить правил чи додаткових методик призначення покарання, а лише містить вказівку на певні обставини, що підлягають урахуванню. Хоча деякі вчені відносять вказане до спеціальних засад призначення покарання. І такі випадки не поодинокі.

Класичною спеціальною засадою призначення покарання може вважатися положення, викладене у ч.3 ст. 43 КК України «Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації». У вказаній нормі зазначається: «Особа, яка вчинила злочин, що передбачений частиною другою цієї статті, не може бути засуджена до довічного позбавлення волі, а покарання у виді позбавлення волі не може бути призначене їй на строк, більший, ніж половина максимального строку позбавлення волі, передбаченого законом за цей злочин». Так, вказане відповідає ознакам спеціальної засади призначення покарання: не міститься у положеннях ст. 65 КК України «Загальні засади призначення покарання»; уточнює загальні засади, встановлюючи додаткові правила призначення покарання (визначаючи заборону на застосування певного виду покарання та

встановлюючи кратність до максимально можливого строку конкретизованого виду покарання за злочин – $\frac{1}{2}$).

Такий саме підхід спостерігається і при нормативному регулюванні порядку призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення. Так у ч.ч. 2,3,4 ст. 68 КК України «Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення та за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті» зазначається: «2. За вчинення готування до злочину строк або розмір покарання не може перевищувати половини максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу.

3. За вчинення замаху на кримінальне правопорушення строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу.

4. Довічне позбавлення волі за вчинення готування до злочину та вчинення замаху на злочин не застосовується, крім випадків вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у статтях 109-114², проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, передбачених у статтях 437-439, частині першій статті 442 та статті 443 цього Кодексу».

Як можна побачити з запропонованого прикладу, знову встановлюється або кратне обмеження у розмірі покарання, що може бути призначено, а саме $\frac{1}{2}$ максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання або не більше $\frac{2}{3}$ максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання. Такі додаткові правила знов таки ідеально вписуються у концепцію розуміння спеціальних засад призначення покарання, як і обмеження у застосуванні найбільш суворого виду кримінального покарання – довічного позбавлення волі за вчинення готування або замаху (окрім зазначених у законі випадків). Але при цьому, знов таки викликає питання

віднесеності до спеціальних засад призначення покарання положень ч.5 ст. 68 КК України, де зазначається: «При призначенні покарання співучасникам кримінального правопорушення суд, керуючись положеннями статей 65-67 цього Кодексу, враховує характер та ступінь участі кожного з них у вчиненні кримінального правопорушення». Чи відноситься обов'язок суду *врахування* характеру і ступеня участі кожного співучасника у вчиненні кримінального правопорушення до спеціальних засад призначення покарання. Адже ніяких конкретних додаткових правил ця вимога безпосередньо не встановлює. Хоча при цьому вказана вимога виходить за межі положень, передбачених ст. 65 КК України.

Звідси, необхідно підсумувати і винести на широкий науковий розгляд питання: чи необхідно рахувати вимоги законодавця щодо урахування судом певних обставин до спеціальних засад призначення покарання. При цьому встановлення випадків кратного зменшення розміру покарання не може викликати сумнівів і повинно однозначно сприйматися як спеціальна засада призначення покарання. Як видається – з одного боку – зобов'язання урахування обставин такого роду не міститься у положеннях ст. 65 КК України, а отже виходять за межі загальних засад призначення покарання, а з іншого – безпосередньо саме конкретних додаткових правил не встановлюють. Чи охоплюється таке урахування терміном засада призначення покарання? Як вважається, ці питання заслуговують на подальшу наукову розробку і дослідження.

УДК 378.6.017(477)ДБТУ:177.9:001.89]:303.6

Наталія Миколаївна Ніколаєнко,
канд. наук із соц. комунікацій, ст.. викладач кафедри ЮНЕСКО
«Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін
Державний біотехнологічний університет (ДБТУ)